

לחיות תהלים מאת חנן פורת-תהלים פרק כד'

“ה' צבאות – הוא מֶלֶךְ הַכּוֹבֹד סֶלָה”

בעיון זה נבקש לשלב בין מזמור כד בתהלים⁶⁴ לבין צבאות ה' היוצאים בעצם היום הזה מארץ מצרים.⁶⁵

בראש וראשונה יש לציין שכינוי ה' בשם “צבאות” אינו מופיע במישרין בתורה, והוא מתגלה לראשונה רק בתחילת ספר שמואל, בפיה של חנה אם שמואל:

וַתֹּאמֶר: ה' צְבָאוֹת, אִם רָאָה תִּרְאֶה בְּעֵינֵי אִמָּתְךָ... (שמואל א, יא)

Translation: In this study we will attempt to link Chapter 24 of Tehillim with the reference to the armies of G-d who left that day from Egypt. First and foremost it is necessary to point out that the description of G-d as Zvakos is not found in the Five Books of Moses. The name first appears in the beginning of the Book of Shmuel (Shmuel 1, 1, 11) from the mouth of Chana (see Haftarah, first day of Rosh Hashonah) as follows: And Chana said: Hashem Zvakos, if You should happen to notice the suffering of Your maid servant.

לחיות תהלים | 101

על שם חדש זה בדברי חנה, עמדו חכמים ואמרו:

אמר רבי אלעזר: מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות, עד שבאתה חנה וקראתו צבאות. אמרה חנה לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך, קשה בעיניך שתתן לי בן אחד? משל למה הדבר דומה: למלך בשוד ודם שעשה סעודה לעבדיו. בא עני אחד ועמד על הפתח. אמר להם: תנו לי פרוסה אחת, ולא השגיחו עליו. דחק ונכנס אצל המלך. אמר לו: אדוני המלך, מכל סעודה שעשית, קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת?⁶⁶

Translation: Concerning this new name of G-d that Chana coined, our Sages noted and remarked: R. Eleazar said: From the day that G-d created His world there was no man who called the Holy One, blessed be He, Zvakos until Chana came and called Him Zvakos. Said Chana before the Holy One, blessed be He: Sovereign of the Universe, considering of all the armies and hosts that You have created in Your world, is it so hard in Your eyes to allow me to have one son? A parable: To what is this matter

תפלת שחרית-101 Tefila

like? To a king who made a feast for his servants, A poor man came and stood by the door and said to them: give me a bite, but no one took any notice of him. He then forced his way into the presence of the King and said to the King: Your Majesty, given the large feast which you prepared, is it so hard in your eyes to share one bite with me?

מדרש זה מאיר את פשר הכינוי "ה' צבאות", במשמעות של מלך עליון
שכל צבא השמים – משמש וירח ועד ריבוא כוכבים, וכל צבא הארץ
– מדומם וצומח ועד חי ומדבר, כולם עבדיו וצבאותיו העושים דברו
וסרים למרותו.

Translation: This Midrash reveals the intent behind the coining of the name Zvakos as a name for G-d; i.e. in the context of the King of the heavens for whom all the celestial beings-from the sun and moon and including the infinite number of stars- and all the earthly creatures-from plants to animals and creatures who speak-all of them are G-d's servants who fulfill His commands and yet they also deviate from His wishes despite His existence.

הסיירת הנבחרת

ואולם, אף על פי שאין השם "צבאות" מפורש בתורה, רמזו הוא בספר
שמות, במשמעות לאומית מיוחדת.
כבר בפרשת וארא מצינו את בשורת ה' למשה:

וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבֹאתַי אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. (שמות ז, ד)

ובפרשת בא – בפסוק הגיגי ומלא הוד:

וַיְהִי בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבֹאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. (שם יב, מא)

Translation: The Chosen Army

Yet, although the word Zvakos as a name of G-d is not seen in the Five Books Of Moses, the word itself is found there, in Sefer Shemos, as referring to a particular nationality. In Parshas Va'Eira we find the following message from G-d to Moshe:

"I will rescue my army, my nation, the children of Israel from the land of Egypt" (Shemos 7, 4) and in Parshas Bo we find in a celebratory verse and a verse that is full of glory:

"And it was in that day all the armies of G-d exited from the land of Egypt" (Shemos 12, 41).

בני ישראל מכונים אפוא צבאות ה', ועל שמם נקרא ה' – "צבאות", לפי שהוא אלהי צבאות ישראל, כדברי דוד לגלית:

...וְאָנֹכִי בָא אֵלַיִךְ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי מַעֲרֻכֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲרַפְתָּ. (שמואל א יז, מה)

פירוש זה לשם "ה' צבאות", במשמעותו הלאומית, מביא אבן עזרא בשם ר' סעדיה גאון:

ויאמר הגאון, כי נקרא השם אלהי הצבאות בעבור ישראל.

אלא שאבן עזרא עצמו אינו נוטה לקבל את דברי הגאון ואומר:

והנכון בעיני כי הם צבאות השמים. (אבן עזרא שםות ז, ב)

Translation: The Jewish People are described as Zivos Hashem and based on that reference G-d was given the name of Zvakos; i.e that G-d is the G-d of His army, the Jewish People; as Dovid said to Goliath: I come to you in the name of Hashem Zvakos, the G-d of Israel, the G-d of the armies of Israel, whom You have defied.

This definition of the name: Hashem Zvakos is cited by the Ibn Ezra in the name of Rav Sa'Adiya Gaon: And the Gaon wrote that G-d is known as Elokei Zvakos because of the Jewish People.

But the Ibn Ezra then indicates an unwillingness to accept that explanation, so he suggests: In my opinion the word Zvakos refers to being the G-d who created the celestial entities.

ובכן לפנינו שני פירושים: האחד מרחיב ורואה בה' צבאות את אלהי השמים והארץ וכל צבאם, והאחר מצמצם ומייחד שם זה לאלהי צבאות ישראל בלבד.

אך לאמיתו של דבר אין סתירה בין שני הפירושים: השמים והארץ וכל צבאם הם אכן צבאותיו של מלך מלכי המלכים. אבל בתוך צבאו הגדול יש לו "סיירת נבחרת", שעליה נקרא שמו ועל כתפיה מוטלות משימות מיוחדות מעבר לעצם קיום הבריאה ומעבר "לביטחון השוטף".

יתר על כן: המלך ששקד על הקמתה וגיבושה של הסיירת, יכול אמנם להשיג את יעדיו בכוחות עצמו, אך אף על פי כן בוחר הוא לשתף את יחידתו בכל המשימות הקשות, כדי לגלות לכול שיש לו אהבים-אהובים בעולמו המוסרים נפשם למענו.

Translation: So before us stand two explanations: One that expands the description of G-d to include G-d who created the celestial entities while the second narrows the scope of the description and links the description to G-d being the G-d of His army, the Jewish People.

But in truth there is no contradiction between the two descriptions: the entities in the heaven and the creations on earth are all part of the armies of G-d. However, within that grand army, there is a select unit that carries G-d's name and on its shoulders are placed particular burdens that go beyond just surviving and a shared universal faith.

In addition: the King who strived to establish and develop this select military unit could still reach His objective through His own abilities. Yet despite this fact, G-d chose to link His individuality with the difficult missions in order to reveal to all that there are those who G-d prefers in His world; i.e. those who are willing to sacrifice their lives on His behalf.

מי הוא "המלך האמיתי"?

יסוד זה מתגלה במזמור כד בתהלים, שהוא כולו המנון מלכות נורא הוד, מפסוק הפתיחה המכריז "לה' הארץ ומלואה"^(א), ועד לחתימה המבשרת על כניסתו של מלך מלכי המלכים להיכלו. והנה לאחר שהוצבו במהלך מזמור זה שערי ההיכל בראש ההר, פונה דוד המלך וקורא:

שָׁאוּ שְׁעָרֵימָהוּ רְאשֵׁיכֶם וְהַנְּשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם, וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד. (ז)

תפלה שחרית-101 Tefila

Translation: Who is the True King?

This fundamental issue is resolved in this Chapter of Tehillim. This chapter consists entirely of a hymn dedicated to glorifying the great King, from its opening verse that announces: to G-d, the earth and all that is on the earth is the property of G-d, until the closing line which describes the entry of the King of Kings into His palace. Notice how during the course of the chapter when the gates of the Beis Hamikdash at the top of the mountain are described, King David then turns and calls out:

Lift up your heads, O gates be uplifted eternal gates so that the King Of Glory may enter.

אלא שעדיין נותרה השאלה:

מי זה מלך הכבוד? (ח)

היינו – מה שמו ותוארו, ובאיזו מידה הוא מתגלה?

ועל כך ניתנת התשובה:

ה' עוזו וגבור, ה' גבור מלחמה. (ח)

Translation: But the question still remains: Who is the King Of Glory?

This means-what is the name of this King; what is His description and how is this King revealed? Then an answer is provided:

It is G-d, strong and mighty, the Lord mighty in battle.

ברם תשובה זו – המדגישה את מידת הגבורה – אינה מניחה את דעתו

של דוד, והוא שב ושואל:

מי הוא זה מלך הכבוד? (י)

היינו מי הוא באמת מלך הכבוד, וכמה מתגלה כבודו במלוא הודו והדרו?

והוא ומשיב:

ה' צבאות – הוא מלך הכבוד סלה! (י)

Translation: Yet-this answer-that emphasizes G-d's trait of bravery does not satisfy King David and he then asks again:

Who is the King Of Glory?

In other words: who is the true King Of Glory? And in what manner is His true and complete honor revealed. King David then answers:

Hashem Zvakos-He is the true King of glory.

תפלת שחרית-101 Tefila

המילה צבאות החותמת את הפרק, היא אפוא מילת המפתח למזמור
כולו, ומשמעותה – דווקא לאור פרשת בא: ה' – אלהי צבאות ישראל,
הנכנס לשערי ההיכל עם כל צבאו, הוא – ודווקא הוא – מלך הכבוד...
וזה כבודו וזו תהילתו שצבאו סובב אותו כחומה ומוסר נפשו למען שמו.

Translation: The word Zvakos which closes this chapter is the key word in the chapter. Its meaning, particularly in light of the use of the word in Parshas Bo-Hashem-Elokei Zvakos Yisroel, G-d of His army, the Jewish People-He enters through the gates of His palace with His army. He, particularly He, is the G-d Of Glory . . . what is His glory and what is His splendor? That His army surrounds Him like a wall and is willing to sacrifice its lives in defense of G-d's name.